

Lax i Fylleån – förr och nu

Ingvar Nilsson

De halländska åarna har sedan avlägsen forntid haft stor betydelse för människornas livsmedelsförsörjning. Tillgången på fisk i sjöar och åar var riklig och i de strömmande grunda vatten var fisken lättfångad. Man lärde sig att med enkla medel göra fångstfällor och i dessa kunde man, t ex när laxen gick upp för att leka, få stora fångster. Betydelsen av laxfisket genom århundradena belyses av att fisket ofta tillhörde kungen, staten eller något kloster.

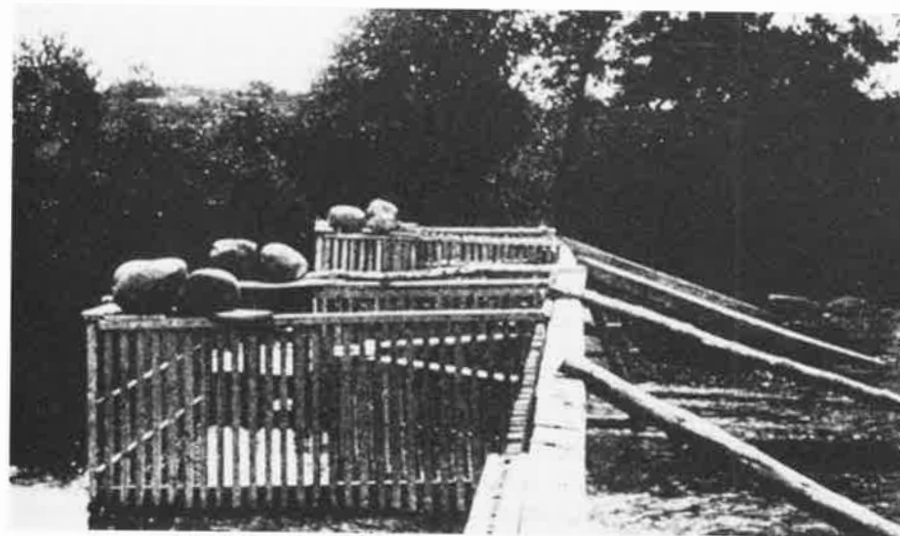
I Halland har sedan lång tid tillbaka de stora åarna Lagan, Nissan, Ätran och Viskan varit kända för sin stora tillgång på lax.

Hoppande lax vid Tullgrens kvarn, Fyllinge, Snöstorp. Foto: Reidar Holmén.

Spjälfske år 1916 i Fylleån nedströms Fyllebro.

Närbild av spjälfsket nedströms Fylleån. Foto från 1916.

I litteraturen är Nissan och Lagan väl beskrivna. Fylleån har däremot endast behandlats av ett fåtal hallandsskildrare. En av dessa är kyrkoherden i Hasslöf och Wåxtorp, Per Osbeck, som i sin 1796 utgivna "Utkast till Beskrifning öfver Laholms Prosteri" i redogörelsen för Snöstorps Pastorat skriver: "I Fylleå, som går genom socknen öster om Halmstad, äro två kvarnställen. I sam-

ma å fås någon lax, som dels med små garn, dels med spjälfske tages." En annan hallandsskildrare är prosten Sven Peter Bexell, som åren 1817-1819 utgav sin "Hallands historia och beskrivning". I sin skildring av Snöstorps pastorat skriver han följande: "Laxfisket i Fylleån är för närvarande ganska obetydligt emot vad det fordom var. Endast en och annan lax kan om vårtiden här fångas och man har ansett årännans uppgrundning såsom orsak därtill, att laxen ej uppgår."

I meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen Nr 266 (Nr 5 år 1927) Halländska Laxfisken av fiskeritjänsteman Ivar Arwidsson gäller för Fylleån följande beskrivning:

"Här befintliga fisken för fångst av lax (inkl. laxöring) äro dels en pålad kilnot (ia), dels olika spjälfsken, dessutom användes något draggarn." Härefter beskrivs följande fiske:

"Gatans ia. - 450 m från mynningen finnes på södra sidan en pålad kilnot, här liksom i Lagan kallad ia. Av enskildheter märkas stöttor för raden (rada) och en lina, som går från den yttersta pålen i raden till motsatta stranden.

Övertälnen längs notens vardera sida kallas ovensim, den i notens mitt gående undertälnen bottensim. De fyra kilerna, två intill vardera ovensimmen, kallas smy(g)or. Fisket liknar nära motsvarande i Lagan men är avsevärt mindre.

Fyllinge spjälfske. - 150 m nedom landsvägsbron på sträckan Halmstad-Trönninge ligger ett spjälfske, som utgår från nordvästra stranden och når ända in till den motsatta; fisket äger tvenne kar.

Enligt mätningar den 29/7 1918 hade fisket, som då var av samma byggnad som 1916, följande mått: Grindarna från nordvästra stranden till närmaste karet, uppta en längd av 9 m; resp. kar överensstämmer nära med det andra karet, och har detta närmare uppmåtts. De tre grindarna mellan karens uppta en längd av 4,65 och de 2 på andra sidan om det sydöstra karet 2,1 m. Följer så här intill resp. strand en fri öppning, över vilken dock en stock om 4,5 m stöder spjälgården. Det närmare undersökta karet har en längd (i spjälgården riktning) av 3,9 m och en bredd av 2,75 m. Ingångsöppningen är 14,5 cm bred, och grindarna i suget är 2 m långa. Karens uppströmssida har 3 vågräta ribbor, grindarna i själva spjälgången har ävenledes 3 träribbor, varav den översta, som sitter på uppströmssidan, ibland har en motpart på andra sida, detta par sitter då högst upp.

Vardera karet står på en timrad plan.

Laxöringsfisket vid Fyllinge kvarn. - Vid Fyllinge kvarn (Snöstorps socken) ca 750 m sydost om kyrkan, finnes ett huvudsakligen för fångst av laxöring inrättat fiske mitt på härvarande damm."

Fyllinge kvarn ägs nu av Lars Erland Tullgren. Det är idag det enda kvarvarande fasta fisket i Fylleån. Konstruktionen är samma som beskrevs av Ivar Arwidsson, då han under åren 1916-1921 i egenskap av statens fiskeritjänsteman gjorde undersökningar av det halländska laxfisket.

Arwidsson beskriver vidare följande: "Laxöringsfiske vid Snöstorps mölla. - Vid Snöstorps mölla, belägen vid åns högra strand, ca 500 m ovan föregående, finnes en lång, snett gående damm, som för övrigt mitt på äger ett knä. I sin övre del intill vänstra stranden har dammen en öppning och likaså en intill kvarnrännan närmast högra stranden. Vid besök den 29/7 1918 voro bägge dessa öppningar tillfälligt försatta. I öppningen intill kvarnen har tidigare, ungefär till 1914, ett mindre fiske funnits.

Laxöringsfiske vid Fyllinge mölla. Vid Fyllinge mölla, förr kallad Havraryds kvarn (Snöstorps socken), belägen vid åns vänstra strand ca 300 m ovan föregående, användes ännu 1917 ett mindre fiske, liknande nyssnämnda fiske. Kvarndammen går tvärs över ån, och intill dammen i början av kvarnrännan var fisket, som ägde lucka mot rännan, anbrakt tvärs för ån.

Fyllinge kvarn. - Bilden efter vykort stämplat 1904. Uppströms bron vid "smedjan" i Fyllinge ligger Fyllinge mölla. Samtliga byggnader har ersatts med andra.

- I äldre tider kunde lax gå hit upp.

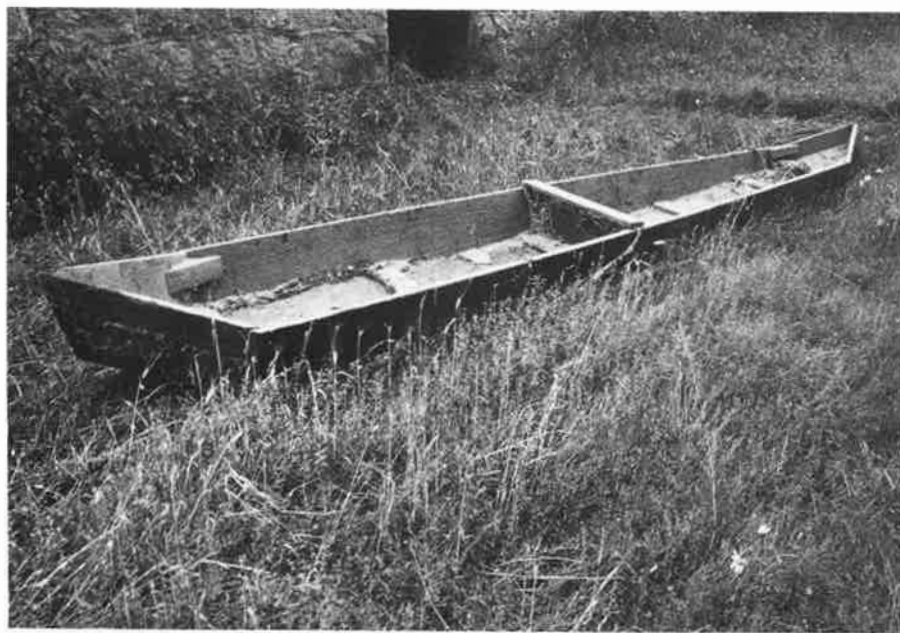
Laxöringsfiske vid Marbäck. - Ännu omkring 1900 användes vid Marbäck, beläget högt upp i Snöstorps socken, ett fiske liknande det vid Fyllinge mölla; ovan resp. damm erhöles ingen laxöring.

Fiske med draggarn. - Draggarn, liknande Ätrans och Lagans, användas något, särskilt på sträckan Fyllebro-Fyllinge kvarn."

I den ovan citerade skriften av Arwidsson redogörs inte för tillgången på lax. Fiskena vid Fyllinge kvarn, Snöstorps mölla, Fyllinge mölla och Marbäck beskriver han som laxöringsfiske. Inför denna beskrivning kan väl vissa frågetecken ställas, då, enligt andra samtida och senare uppgifter, laxen har varit den fisk, som givit de stora fångsterna. Det av Arwidsson nämnda fisket med draggarn tillgick på följande sätt: Två fiskare i varsin draggeka paddlade nedför ån hållande mellan sig ett draggarn. Den typ av drageka, som användes i Fylleån, Genevadsån, Lagan och Stensån, var flatbottnad med spetsig stäv i båda ändar. Måtten på en dylik eka var 4160x800x220 mm. Fiskarna låg på knä i ekan, men kunde även ha en löst liggande ribba att sitta på. Man hade en paddelåra, som fiskaren i vänstra ekan höll mot sin vänstra axel, den andre höll mot högra. Garnet, man hade mellan sig, tyngdes ner av stenar på så sätt att man kunde beräkna garnets läge över botten. Man paddlade i strömriktningen och höll sig mitt i strömfåran. Genom paddlingen, med ca 30 dubbelslag i minuten, fick ekorna fart, utöver strömmens. Det var den upp-

*Fiske med drageka i Fylleån.
Foto: Henning Lindestam 1946.*

Drageka som användes i Fylleån vid laxfiske.

gående laxen man skulle fånga och när fiskarna kände, att en lax stötte mot garnet, paddlade man mot varandra, varvid laxen blev insnärjd och garnet togs upp i ekan närmast vänstra stranden. Draggarnsfisket försiggick huvudsakligen från skymningen och några timmar framåt. Detta fiske, som var ett viktigt näringsfång för många, kunde ge goda fångster.

Genom de äldre beskrivningarna kan man få den uppfattningen att laxförekomsten i Fylleån har varit obetydlig. Så är emellertid inte förhållandet, tvärtom. Fylleån har haft och har mycket stora förutsättningar för en stor laxreproduktion. Ån har på långa sträckor mycket fin botten, där laxen kan lägga sin rom och ett flertal bäckar och mindre åar till Fylleån har även goda reproduktionsförhållanden. I äldre tider, då dammarna vid kvarnar och kraftverk inte var utbyggda till nuvarande storlek, gick laxen upp till Simlångssjöarna.

De, som under de första decennierna av vårt sekel bodde i Fyllebro och Fyllinge, kan berätta om den goda laxförekomsten i Fylleån. Några av dessa, som berättat, är framlidne John Andersson, Åkersslätt, Nils Lundahl, Olofstorp, framlidne Erik Lindahl, vars far var vagnmakare i Fyllebro, Bröderna Karl Ivar och Hugo Persson, Backagård samt Maria och Lars Erland Tullgren, Fyllinge.

Vid samtal den 18 februari 1967 med före lantbrukaren John Andersson, Åkersslätt, Fyllebro, berättade han bland annat följande: Han var född 15/11 1889 och hade haft sitt verksamma liv i nära kontakt med Fylleån. Förr i tiden hade det varit mycket lax i Fylleån. Men 1888 byggdes det en stor damm vid Marbäck för att ge vatten till driften av pappers bruket och framför allt till sliperiet, som ansågs vara dubbelt för stort. För att få tillräckligt med vatten stängde man avrinningen på kvällen och släppte på nästföljande morgon. Följden av detta blev, att vattnet minskade nedströms Marbäck, där Andersson sett hur kråkor tog lax i hålor vid Fyllinge kvarn och en morgon låg det elva laxar i klippskrevor vid Fyllinge och laxarna kunde inte komma vidare. Innan vattnet kom, kunde man gå torrskodd över ån vid Fyllinge.

Vid 11-12-tiden på dagen nådde det från Marbäck påsläppta vattnet Fyllinge och det kom då som en propp genom ån och sopade undan rom och yngel. (Denna olagliga reglering av vattnet i Fylleån har fortsatt in i senare tid och är en av flera orsaker till laxens tillbakagång i ån.) Andersson berättade vidare, att uppströms Fyllebro låg Fiskeöarna, men på dessa var dock inte fisket använt på lång tid före 1833. Från forna dagar fanns det även en fiskestigt utmed Fylleån. Ännu fram på 1940-talet drogs det upp-

ströms Fyllebro vad efter lax av tre lag. John Anderssons svärson, Nils Lundahl, Olofstorp, berättade vid samma tillfälle, att det i Olofstorpsbäcken, mellan Fyllebro och Fyllinge, på hösten gick upp lax så man kunde ljustra den med grep. Han hade även sett när man rullade upp en ryssja, där lax gått in.

Fyllinge spjälffiske, nedströms Fyllebro, låg i anslutning till gården Nilstorp och tre syskon hade fisket. Andra sagesmän har berättat att hela fisket var gjort i flak, karens botten och sidorna var för sig. Botten i laxgården sattes fast i järn, förankrade i stenar och i övrigt fastsattes grindarna och spjälgården i stockar och i den spång, som ledde över ån. På hösten togs allt upp för att inte skadas av vinterns is. Genom seklers erfarenhet hade man lärt sig att tillverka en lätthanterlig konstruktion för att arbetet med isättning och upptagning av fisket skulle gå lätt. Man vittjade fisket genom att gå ut på spången och med en stor håv ta upp laxen. Fångsterna kunde tydligen bli goda, ty under fisketiden körde man ofta med hästskjuts in till Halmstad, där laxen såldes till Sivertz fiskaffär. Det fiskades mycket med dragekor under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet och detta fiske gav sådana fångster, att försäljning till Sivertz fiskaffär blev aktuell även för dessa fiskare. Det berättas, att man kunde se vilka personer i Fyllebro och Kistinge som idkade laxfiske; de var mer välbärgade än andra och efterlämnade efter tidens mått ganska mycket pengar efter sitt livs slut.

Men allt fiske var inte lagligt – långt ifrån. Fjärdingsman och landsfiskal var ute och kontrollerade, bl a maskstorleken på draggarnen. Använde man då ett garn med för små maskor lät man detta gå till botten. I dragekan fanns då i regel även ett lagligt nät, som man visade upp. Men alla kårade sig inte. Det blev åtal och rättegångar med bötesföreläggande. I ett fall berättades det att den skyldige, i väntan på rättegång och dom, fortsatte med sin olagliga hantering och tjänade under tiden in bötessumman.

Det gick även att fiska lax utan fasta fisken och draggarn. Den som var skicklig och hade fiskerättsinnehavarens tillstånd, kunde under den tid laxen gick upp på någon timma ta ett par tre laxar. Vid sidan kunde det stå en annan fiskare, som inte fick någon lax. Det gällde att veta vad man skulle agna med och vid vilka stenar laxen stod. Det fanns och fiskades mycket lax i Fylleån, men man gjorde inget väsen av det, man behöll fångsten själv, gav bort eller sålde, lugnt och stilla, så var det inte mer med det.

Genom andra personer, bosatta utmed ån, har uppgifter lämnats om riklig laxtillgång i Fylleån. Det kunde inträffa, när laxen

Tolarpsfallet, söder om Marbäck, är det mest sevärda vattenfallet i Fylleån.

visade sig ända uppe i Tolarpsfallen, att arbetare tog ledigt från Marbäck bruk, spände nät över ån vid fallet och fick ett gott tillskott av lax till hushållet. Ävenså har ko rgvis med lax håvats upp ur ån och burits hem, för att inte tala om alla nät, som i laglig och olaglig tid varit spända över ån om nätterna.

Men andra tider kom. 1959 förvärvade Sydsvenska Kraftaktiebolaget av Marbäck Fabriks Aktiebolag Marbäck vattenkraftanläggning i Fylleån, brukets distributionsnät samt Skedalafallen i samma å. Efter förvärvet gick Sydkraft i författning om, att dels förbättra dammanläggningen vid Marbäck bruk, dels att ca tre km nedströms, vid Skedalafallen, bygga en 18 m hög damm och anlägga ett kraftverk.

Tanken på denna anläggning hade redan kommit upp under första världskriget och koncessionen hade sökts och erhållits men aldrig utnyttjats. Men tiden var nu en annan. En stor aktivitet vidtog nu omkring Sydkrafts planer, dels juridiska förhandlingar med vattendomstol, vittnesuttalanden och inlagor mot utbyggnaden. Vid de förhandlingar som följde på detta kom laxen att spela en mycket stor roll. Vid sammanträde med representanter för Sydkraft, vattendomstolen, fiskeristyrelsen och lokala

fiske- och naturvårdsorganisationer framträdde vittnen som sade sig aldrig eller bara i enstaka fall ha sett någon lax. Trots detta kunde man, när laxen på hösten gick upp, vid Tullgrens kvarnfall se 4-5 laxar hoppa på en gång. Vissa dagar kunde man räkna till omkring 200 laxar, som gick upp över fallet. Simlångsdalens Naturvårdsförening tillsammans med fiskevårdsföreningen Öringen engagerade sig mycket i kampen för att rädda ån från utbyggnad. Dåvarande landshövding Ingvar Lindell anslöt sig till aktionen mot Sydkrafts planer på utbyggnad. Den 8 november 1961 fick dåvarande fil.dr. Arne Lindroth förordnande att avgiva utlåtande i fråga om förekomst av lax i Fylleån och nu hände någonting. I ett 15 sidors utlåtande den 15 april 1964 säger Arne Lindroth bland annat: "Fylleån är ett laxförande vattendrag. Allt tyder på regelbunden förekomst av lax, som leker i ån på lämpliga sträckor nedom Marbäck, som utgör laxgräns. Beståndet har sannolikt varit litet under större delen av 1900-talet fram till de senaste åren, så det synes ha ökat. Orsaken här till kan, såvitt nu i efterhand är möjligt att bedöma, ha varit skadlig påverkan genom endera fiberhaltigt avloppsvatten från Marbäck bruk eller korttidsreglering vid Marbäck vattenkraftanläggning eller bådadera i kombination.

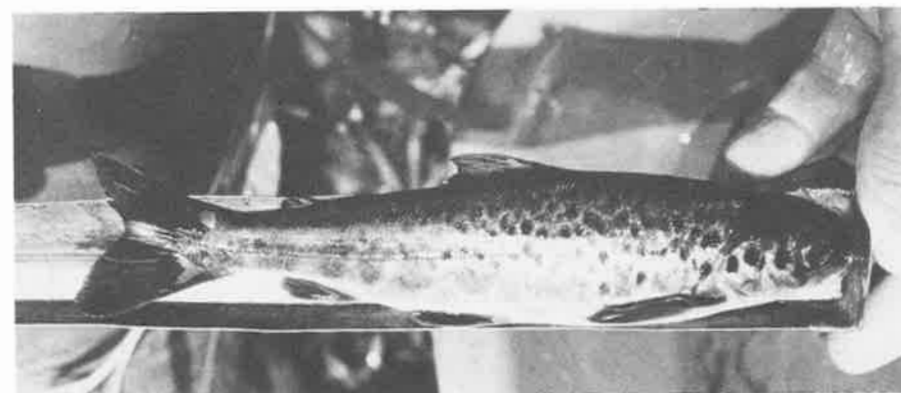
Åns laxsmoltproduktionskapacitet kan tillsvidare sättas till 10.000-15.000 smolt årligen."

Efter några år återkallade Sydkraft sin ansökan och hela utbyggnadsprojektet lades ner. Men det fanns andra hot mot laxen än utbyggnadsplanerna vid Norteforsen. Genom de el-fisken, som fiskenämnden i samarbete med Halmstads kommun bedrivit sedan 1967, konstaterade man i mitten av 1970-talet att något höll på att hända. El-fisket gällde 1- och 2-årigt laxyngel. Från att ha varit någorlunda bra, minskade antalet fångade yngel plötsligt till noll. Orsakerna var flera, försurningen av vattendragen, förorenande utsläpp i ån och svårigheter för laxen att komma över en dammbyggnad, speciellt vid torra höstar.

Resultaten av el-fisket visade, att laxen i Fylleån höll på att dö ut. För att försöka undvika en total utslagning av laxstammen, infångades hösten 1981 ett antal avelslaxar i ån. De transporterades till laxodlingsanstalten i Laholm. Från dessa laxar togs rom, vilket resulterade i, att ca 5.000 yngel senare kunde släppas i ån. Arbetet med fångst av laxarna utföres av Lars Erland Tullgren och medlemmar i fiskevårdsföreningen Öringen. Den alltmer tilltagande försurningen av sjöar och vattendrag kom även att utgöra ett ökat hot mot fiskbestånden. Kommunen hade 1979 engagerat sig i ett kalkningsprojekt, som påbörjats i Sän-

Elektriskt fiske i Fylleån uppströms bron vid Årnarp i Snöstorp. Foto 1975.

Laxyngel mätes för åldersbestämning.

nanåns vattensystem och hade i projektet etablerat samarbete med fiskeristyrelsen och länsstyrelsen. Vintern 1979/80 tog man inom kommunens naturvårdsorgan upp frågan om kalkning av Fylleån för att stoppa försurningen där och få ett pH-värde, som höll sig omkring 6,5. Länsstyrelsen kontaktades och dess naturvårdsenhet gjorde vissa beräkningar rörande kalkåtgång och

El-fisken i Fylleån utförda av fiskerinämnden/ fiskenämnden (stn 1-4) och fiskeriintendenten i nedre södra distriktet (stn 4 åren 1976 och 1979)

Stn *ca 50 m nedströms nedrivna bron vid Tolarp*

1.	4/6-59	21/7-67	9/7-69	30/6-70	10/9-71	24/8-72	6/7-73	14/8-74	6/8-75	8/7-76	6/7-79	14/8-81	16/7-82	13/7-83	26/6-84	21/10-85	25/6-86
1-somriglax	127	35	7	0	82	10	3	24	0	0	0	0	0	0	31	39	0
2-somriglax	19	30	35	18	1	16	25	0	2	0	0	0	0	0	0	12	36
Yta ca m ²	400	140	150	250	250	225	195	200	200	225	350	224	400	240	325	300	200
Antal fisken	3	1?	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1

ca 75 m uppströms bro vid Årnarp

*)Resultat av att ca 1 000
yngel fångade nedströms
Tullgrens kvarndamm ut-
sattes vid stn 2 i juli -83.

2.	4/6-59	9/7-69	30/6-70	24/8-72	6/7-73	14/8-74	6/8-75	8/7-76	6/7-79	14/8-81	16/7-82	13/7-83	15/6-84	21/10-85	25/6-86
1-somriglax	35	37	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0
2-somriglax	71	56	17	9	14	6	2	1	6	5	0	0	48*)	0	10
Yta ca m ²	480	250	250	225	270	245	225	365	225	365	300	270	280	220	225
Antal fisken	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1

ca 30 m uppströms bro vid Brogård

3.	3/6-59	9/7-69	30/6-70	6/7-73	14/8-74	6/8-75
1-somriglax	155	0	0	10	0	0
2-somrig	15	35	0	10	3	0
Yta ca m ²	220	200	250	250	180	125?
Antal fisken	3	1	2	2	2	1?

nedströms Fyllinge (Tullgrens) kvarn

4.	12/8-76	20/8-79	14/8-81	13/7-83	15/6-84	25/10-85	25/6-86
1-somriglax	19	34	32	105	116	17	100
2-somriglax	5	31	0	6	21	2	9
Yta ca m ²	150	400	365	100	400	150	110
Antal fisken	1	1	1	1	1	1	1

4/9-87 Antal laxungar fångade efter ett elfiske/Stn.

Stn 1: Bron vid Tolarp; 1 somrig lax 52 st
2 somrig lax 2 st

Stn 2: Bron vid Årnarp; 1 somrig lax 32 st
2 somrig lax 3 st

kostnader och studerade tänkbara kalkningsmetoder. Resultatet av beräkningarna utvisade, att kostnaden för fem års kalkning skulle uppgå till 2 miljoner kronor. Vid underhandskontakt med fiskeristyrelsen, som administrerade statsbidragen till kalkning, framkom, att möjligheten att erhålla statsbidrag till ett så stort projekt, nu i slutet av försöksperioden, var mycket liten. I samråd med Halmstads kommun beslöts därför, att avvakta regeringens ställningstagande angående den fortsatta kalkningsverksamheten.

Inför de nya anslagen, som regeringen beviljade, med en ökning från 15 miljoner kronor budgetåret 1980/81 till 23 miljoner kronor för budgetåret 1981/82, ansökte kommunen om bidrag för kalkningsåtgärder. Genom regeringsbeslut 1981 beviljades ett bidrag på 1.500.000 kronor. Bidraget utgjorde 100% av kostnaderna och gällde för en tid av tre år. I skrivelse till kommunen från fiskeristyrelsen år 1981 föreskrevs utöver allmänna villkor följande särskilda villkor:

1. Projektets målsättning skall vara att genom kalkningsinsatser inom vattensystemet förbättra och därefter bibehålla de vattenkemiska förutsättningarna för laxbeståndet och det havsvandrande öringsbeståndet. Kan samtidigt dessutom fritidsfiskeintresset och naturvårdsintresset tillvaratas och främjas inom de av åtgärderna i övrigt berörda områdena är detta en fördel.
2. Projektet skall vidare drivas med målsättningen att, inom tidsramen tre år och med hjälp av vunna erfarenheter, experiment och försök, optimala fortsatta insatser kan föreslås.

För att starta kalkningsprojektet bildades en arbetsgrupp med representanter från kommunen, länsstyrelsen och fiskeristyrelsen. Arbetsgruppens uppgift blev dels att utreda var i Fylleåns vattensystem kalkningsåtgärderna skulle sättas in, dels vilken metod, som skulle användas för spridning av kalk. Genom erfarenheter från Högevadsån och andra påbörjade kalkningsprojekt enades man om, att kalkningen skulle ske i Fylleån uppströms Simlångssjöarna. Meningen med detta var, att de fyra Simlångssjöarna skulle fungera som buffrande magasin. Detta innebar, att vid riklig nederbörd eller en hastig snösmältning med tillförsel av en stor mängd vatten med lågt pH-värde, skulle sjöarna vara såpass uppkalkade, att man klarade att hålla pH-värdet tills kalkmängden kunde ökas.

Samma skulle gälla, om det av någon anledning blev stopp i kalkdoseringen. På så sätt skulle sjöarnas uppkalkning under en eller två veckor klara att hålla behövliga pH-värden i Fylleån ända ut till havet. Platsen, som valdes för kalkdoseraren, blev Mörkaveka mellan Mahult och Ryaberg. För att dosera ut kalken träffades avtal med Boliden Kemi i Helsingborg om köp av en Tomal doseringsanläggning. Denna typ av doserare hade tidigare använts

i andra vattendrag för spridning av kalk. I doseraren vid Ryaberg (Mörkaveka) använde man för första gången ny teknik. Från en brunn i ån pumpades vatten in i anläggningen, där det blandades med kalkstensmjöl till en slurrylösning, som sedan pumpades ut i ån. Detta innebar, att kalken redan till en del var upplöst och hade en bättre spridningsförmåga, när den kom ut i vattendraget. Kalkstensmjölet, som användes, var av finhetsgrad 0-0,02 mm. Genom att denna doserare var en försöksanläggning för Boliden Kemi väcktes ett stort intresse hos de statliga och kommunala institutioner, som var engagerade i eller på annat sätt berörda av kalkningsinsatser mot vattenförsurning.

Den 13 september 1982 startade kalkdoseraren för kontinuerlig drift. Samtidigt påbörjades ett omfattande kontrollprogram. Kommunens naturvårdskonsulent tog varje vecka 9 pH-prov i Fylleån och Simlångssjöarna och i december 1982 utökades provtagningspunkterna till 11 stycken. Denna provtagning skedde utan uppehåll fram till treårsperiodens slut den 24/9 1985. Med KM laboratorierna AB träffades avtal om att en gång i månaden ta kemisk-fysikaliska prov på ett antal platser inom kalkningsområdet. Länsstyrelsens naturvårdsenhet påtog sig även att utföra kontinuerliga provtagningar under treårsperioden.

Kommunens naturvårdsorgan etablerade samarbete med Avdelningen för Kemisk Teknologi – Lunds Tekniska Högskola. Under ledning av professor Ingemar Bjerle hade där ett omfattande forskningsprogram omkring försurningsproblemen igångsatts.

Civilingenjörerna Harald Swerdrup och Per Warfvinge bedrev forskning, som omfattade försurningsproblem även på amerikanska kontinenten. Från kommunen sändes varje vecka 11 vattenprover till Lund för vidare analyser. Dessa provtagningar resulterade i flera skrifter, bland andra "Primärdata från Fylleån 1982-1983, Harald Swerdrup/Ingvar Nilsson" och "Analysdata i samarbete, Harald Swerdrup, Per Warfvinge och Ingvar Nilsson."

År 1982 bestämde sig Sydkrafts forskningsstiftelse för att bygga en slurrydosare vid kraftstationen i Marbäck. Anläggningen var ett forskningsprojekt med ytterligare ny teknik och ingick i Tekniska Högskolans forskning i Fylleån. År 1984 redovisade Harald Swerdrup forskningsresultaten i en skrift, "Slurrydoseraren i Marbäck."

Forskningsgruppen för rinnande vatten och bottenfaunaekologi vid Limnologiska institutionen, Lunds universitet, fick av Halmstads kommun och Sydkraft i uppdrag att undersöka hur

bottenfaunan och perifytonsamhällena påverkades av kalkning-
en i Fylleån.

Forskningsgruppen Robert C Petersen, Anders Kullberg, Ulla Persson och Amelie Fritzson avlämnade våren 1984 en slutrapport "Fylleån – Biologiska effekter vid kalkning av en försurad å."

Den omfattande provtagningen och forskningen fortsatte fram till treårsperiodens slut i september 1985. Därefter beviljades ett nytt anslag på 3 miljoner kronor under en tid av fem år. Bidraget var även denna gång 100 % av kostnaderna. Av bidraget är 10 % anslaget till forskning, vilken under denna period kommer att få en annan utformning än tidigare. Genom kalkningsåtgärderna har Fylleån kommit i balans med ett normalt pH-värde under hela året. Vid Marbäck har miljöpåverkande industri upphört, vilket medfört en god förbättring av Fylleåns vattenkvalitet.

Ytterligare en, för laxen positiv åtgärd, har vidtagits i Fylleån. Under år 1986 har en laxtrappa byggts i fallet vid Tullgrens kvarn. När den nuvarande dammen byggdes inskrevs inte i vattendomen att laxtrappa skulle finnas. På initiativ av kommunen togs förhandlingar upp med kvarnägare Lars Erland Tullgren och genom hans och hans familjs positiva inställning och samarbetsvilja kunde laxtrappan byggas. Förhoppningsvis kommer den att medföra en ökad möjlighet för laxen att komma upp till Fylleåns fina lekbottnar.

Laxtrappan byggdes och ägs av Halmstads kommun.

Till byggkostnaderna utgick ett statsbidrag med 70% av totalkostnaden. För det framtida underhållet svarar kommunen.

Redan på ett tidigt stadium i kommunens och den ideella naturvårdens intresse för laxen i Fylleån togs frågan upp om bildande av fiskevårdsområde i Fylleån. År 1966 inlämnade Simlångsdalens Naturskyddsförening ett förslag till Halmstads stad om att ett fiskevårdsområde skulle bildas i Fylleån. Detta resulterade i att stadens drätselkammare den 14 juni 1967 lämnade en ansökan till länsstyrelsen om bildande av fiskevårdsområde beträffande viss del av Fylleån. Den del av Fylleån som ansökan gällde var sträckan från dammen vid Marbäck till utloppet i havet. Till förrättningsman utsåg länsstyrelsen Ragnar Albing. Ett omfattande utredningsarbete påbörjades och två förrättningsammans träden hölls för bildande av fiskevårdsområde. Erforderlig majoritet erhöles emellertid inte för att ett område skulle kunna bildas, vilket innebar att planerna sköts på framtiden.

I början av 1980-talet togs av fiskerättsinnehavare ett nytt initiativ till att bilda fiskevårdsområde. Efter kontakt med kommunen och länsstyrelsen förordnades fiskerikonsulent Sven Nor-

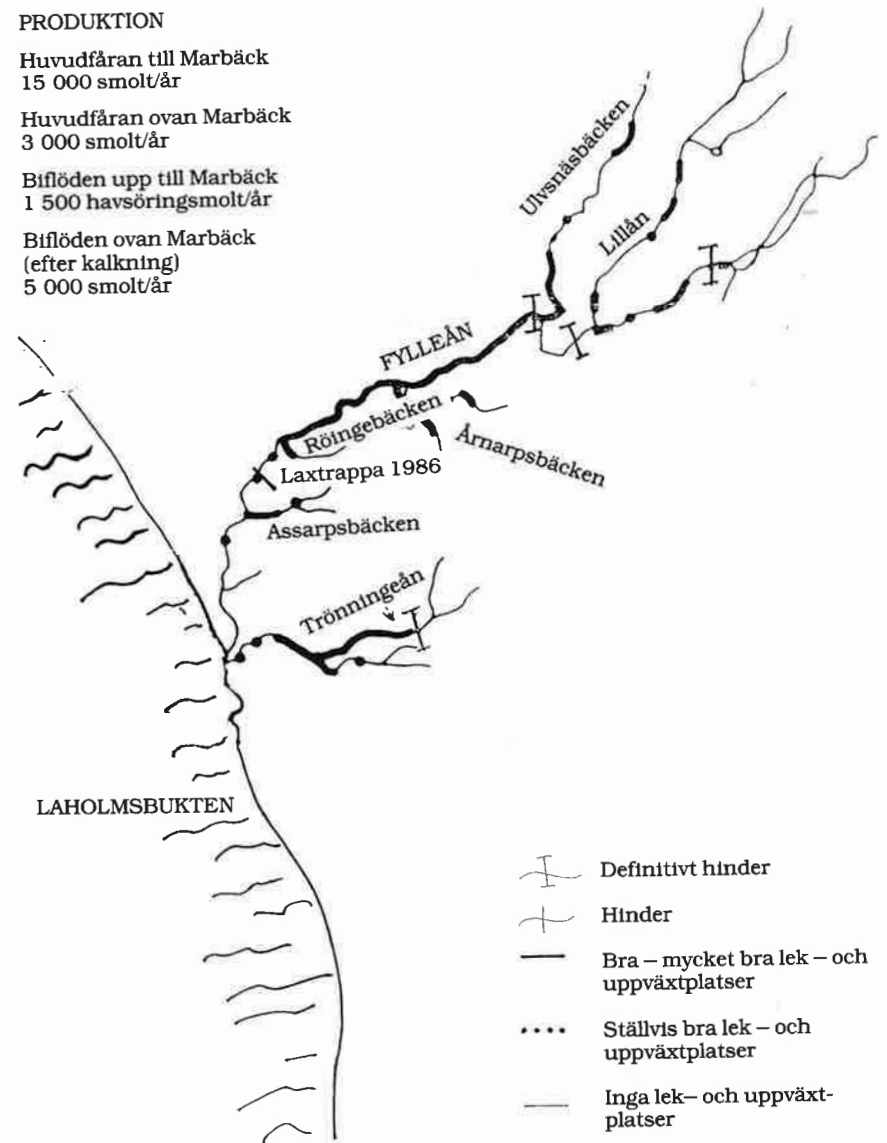
PRODUKTION

Huvudfåran till Marbäck
15 000 smolt/år

Huvudfåran ovan Marbäck
3 000 smolt/år

Biflöden upp till Marbäck
1 500 havsöringsmolt/år

Biflöden ovan Marbäck
(efter kalkning)
5 000 smolt/år

Fiskenämndens redovisning av reproduktionsområden för lax och havsöring i Fylleån.

din, Växjö, som utredningsman. Den 12 mars 1986 kom beslutet att "med stöd av § 4 lagen om fiskevårdsområde bildar länsstyrelsen Fylleåns fiskevårdsområde."

Miljontals kronor har satsats från statliga och kommunala myndigheter. Mycket ideellt arbete har nedlagts för att främja laxens fortbestånd i ån samt att bereda allmänheten möjlighet till ett fritidsfiske inom de ramar som stadgarna för fiskevårdsområdet fastställer.

Med de naturliga förutsättningar, som finns i Fylleån för laxreproduktion och med fortsatta positiva insatser, bör laxstammen kunna komma upp till den storlek, som den en gång hade.

Ett rent vatten, med en fungerande ekologisk balans för fauna och flora, är den framtid alla vill se för Fylleån och dess genetiskt rena laxstam.

Litteratur:

Utkast till Beskrifning öfver Laholms Prosteri af Pehr Osbeck.

Hallands historia och beskrivning av S P Bexell.

Halländska Laxfisken av Ivar Arwidsson

Båtar i Halland, Båtdokumentationsgruppen Peter Skanse, Staffan Claesson

Utlåtande av fil dr. Arne Lindroth

Handlingar rörande Sydkrafts ansökan om utbyggnad av kraf-tanläggning vid Marbäck i Snöstorps socken.